

zó tanulmánya jelent meg ebben a kötetben félszáz oldalt meghaladó terjedelemben.

A mostani kötetben az említett pécsi konferencia németországi fejezeteiből kirajzolódó kép új, modern elemzési szemlélettel megírt tanulmányokkal konkretizálódik, csaknem monografikus igénnyel tekintve át a felvethető elemzési szempontokat, forrásokat és a magyarországi diá-

kok által látogatott egyetemek szerepét a magyar felsőoktatás történetében.

Fata, M., Kurucz, Gy. és Schindling, A. (2006, szerk.): *Peregrinatio Hungarica*. Studenten aus Ungarn an deutschen und österreichischen Hochschulen vom 16. bis zum 20. Jahrhundert. Franz Steiner Verlag, Stuttgart. 548 o.

Monok István
SZTE, BTK

Új kutatások a neveléstudományokban 2008

A Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottsága legújabb tanulmánykötetének ötlete a VIII. Országos Neveléstudományi Konferencia ürügyén vetődött fel. A könyv a neveléstudományi kutatások 2008-as legfrissebb eredményeit tartalmazza. A tanulmányok válogatásában mind a tudományos (íróasztal felőli), mind a gyakorlat-orientált (katedra felőli) megközelítések megjelennek.

Az oktatás gyakorlatával felruházott és a neveléstudományban kutató aktorok gyakran nyilvánítanak véleményét és ismertetik gondolataikat, eredményeiket, tapasztalatokat különböző szintereken (lásd a tudományos konferenciák és a szakmai párbeszédnek szakértőinek elkülönülő konferenciái); a neveléstudomány országos konferenciáján szerencsésen ötvöződik a két pólus.

Az együttgondolkodást, egymás meghallgatását tükrözi a Kozma Tamás és Perjés István szerkesztésében megjelent tanulmánykötet is. Bár a szerkesztők nem feltétlenül törekedtek arra, hogy olyan szakmai diskurzust mutassanak be, melyben a tudományosan megalapozott eredmények és a módszertanilag igazolt tapasztalatok egy kiadványban jelenjenek meg, az olvasó mégis felfedezheti a kettő közötti szükségzerű kapcsolatot. Ajánlatos lenne, hogy az olyan kérdésekben, melyek a társadalom minden csoportja számára fontosak (ilyen többek között az oktatás is), konszenzusok alakuljanak ki, tapasztalatokra és kutatási eredményekre építhető stratégiák valósuljanak meg. Bár a harma-

dik fél, a döntéshozói oldal, nem jelenik meg, a kötet hármasképp alcíme: *Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola*, s a tanulmányok tartalma rávilágíthatnak azokra a főbb kérdésekre, tendenciákra és problémákra, melyek a neveléstudományokat elvontabb, elméleti, s az iskolákat konkrétan, gyakorlati értelemben érintik, s melyek rövidebb és hosszabb távon az oktatást befolyásolhatják.

A neveléstudományok, mint a többes szám is jelzi, tág teret engednek a hagyományos értelemben vett tanítás-tanulás mellett a pszichológia, a történelemtudományok, a nyelvtudományok, a szociológia és az egyre nagyobb teret hódító felnőttképzés területe felől közelítő kutatók és szakemberek számára egyaránt. A neveléstudományokra jellemző interdiszciplinaritás alapján az írásokat a szerkesztők hat fejezetbe csoportosították. A szerkesztői előszó után egy angol és egy magyar nyelvű tanulmány olvasható, melyek a fejezeten kívül, önálló írásként szerepelnek. Barrie Bennett kanadai professzor két országban (Ausztrália és Kanada) végzett kutatás beszámolójának tanulságait ismer-

teti. Hunyady György az érzelmek nevelési vonatkozásairól számol be szociálpszichológiai aspektusból. A szerző az iskolai helyszínt két szempontból is kiemeli: „Az egyik az érzelmi befolyás tudatos kontrolljának vélhető és várható szerepe, a másik az ún. érzelmi intelligencia fejlesztésének és alkalmazásának esélye.” (46. o.)

A kötet első fejezetében (*Nevelés és iskola*) három tanulmány szól a nevelés és iskola világáról. Hunyady Györgyné és M. Nádasi Mária pozitív iskolai élmények hatását vizsgáló kutatás eredményeiről számolnak be. Mivel a gyermekkor és az ifjúkor nagyobb részét az iskola falain belül töltjük, fontos, hogy az ott ért hatások minél pozitívabban maradjanak meg bennünk, ezzel is elősegítve személyiségünk megerősítését és a helyes szocializációt. Örvedetes adatot találunk a kutatási beszámolóban, amikor a „Kihez kötődik a pozitív élmény?” kérdésre adott válaszokból kiderül, hogy a megkérdezettek hatvan százaléka egy pedagógusra emlékszik vissza szívesen, s a kortárs csoport élménymeghatározó szerepét csupán huszonöt százalék nevezte elsődleges fontosságúnak. Kovács Zoltán és Sass Judit írásából az iskola szervezeti kultúrájába kap betekintést az olvasó. Bár a tanulmány összehasonlítás céljából kitér gazdasági célú intézmények adatainak bemutatására is, elsősorban a közoktatási célokat ellátó iskolai szervezetekre fókuszál. A kutatási beszámoló hasznos olvasmány intézményvezetőknek is, akiknek alapvető feladatuk, hogy az intézetüket veszélyeztető bizalomvesztés, bizalomhiány ellen fellépjenek, azt megelőzzék. A fejezet harmadik tanulmánya az óvodáskorig nyúl vissza. Zsolnai Anikó és Kasik László olyan szociális és érzelmi készségek longitudinális vizsgálatát végezte el óvodások körében, melyek felelősek az agresszív és proszociális viselkedés (mások javát szolgáló személyközi aktivitás, például: segítségnyújtás, támogatás, védelem, aggodás stb.) kialakulásáért.

A *Tanítás – tanulás* című második fejezetben az iskola világának dimenzióját elsősorban szegedi kutatók neve fémjelzi.

Csapó Benő, Molnár Gyöngyvér, Papp Szigeti Róbert és R. Tóth Krisztina összehasonlító vizsgálatot végzett a pedagógiai értékelés papír- és számítógép-alapú módszerei között. A kutatásban általános iskolások mellett főiskolások vizsgálatára is sor került. Az informatikai eszközök bevétele az értékelés hagyományos kellékei közé azért fontos, mert gyors és költséghatékony lehetőséget kínálnak, ugyanakkor új tesztesési módszerek alkalmazására is alkalmat adnak. A kutatás bebizonyította, hogy a jövőben az informatikai (akár internetes) mérés-értékelés átveheti a szerepet a papíralapú módszertől. A szerzők azonban felhívják a figyelmet az átállás fokozatosságára és a két típus együttes alkalmazására az átmeneti időszakban, az összehasonlíthatóság miatt pedig transformációs index kidolgozását javasolják. Csíkos Csaba elméleti alapokat kíván adni egy olyan gyakorlati területhez, mely a matematikai szöveges feladatok megoldása során használt metareprezentációkban és mentális modellekben érhető tetten. Az elméleti háttér feldolgozása egy későbbi fejlesztőkísérlet alapjául szolgál, melyet harmadik osztályos tanulókkal kívánnak elvégezni. A kísérlet célja, hogy a matematikai gondolkodást és a problémamegoldást vizuális eszköz segítségével, megfelelő rajz (sematikus és piktorialis) használatával fejlesszék. A tervezett kísérlet eredményeiből olyan módszertani következtetések szülehetnek meg, melyek a vizuális reprezentációk szisztematikus használatát is megalapozhatják. Molnár Gyöngyvér külön írásában is kitér a kisiskolások induktív gondolkodását fejlesztő program hatásvizsgálataira. A tanulmányban egy tantárgyfüggetlen, játékos fejlesztő program vizsgálatának eredményeiről olvashatunk. A kísérletet 2007 tavaszán végezték a kutatók, majd 2008-ban megismételték abból a célból, hogy megismerhessék a nyolc hetes fejlesztőprogram hosszabb távú hatásait is. Az eredményekből megállapítható, hogy sikerült kifejleszteni egy olyan programcsomagot, mely hatékonyan fejleszti a diákok induktív gondolkodását.

Az iskola működéséhez szorosan kapcsolódik Perjés István és Vass Vilmos tantervelméleti-tantervtörténeti tanulmánya. A szerzőpáros célja, hogy bemutassa a curriculum-paradigmák változásainak társadalomfilozófiai háttere mellett napjaink tantervi műfaját is. A tantervek változása egyértelműen utal arra a tendenciára, hogy míg korábban a tanulók tanulási teljesítményeire, eredményeire irányult a figyelem, napjainkban inkább „az egyéni és fejlesztéseket segítő, kevésbé technokrata és operacionalizált, rugalmasabb tervezés és fejlesztés kerülhet előtérbe” (144. o.).

Az új tantervekben a hangsúly a kompetencián és a kreativitáson, a tanulásképeség megőrzésén van, mely az élethosszig tartó tanulás alapját is képezi. A felnőttképzés térhódító és aktuális szerepéhez képest csupán két tanulmányt olvashatunk a *Szakképzés és felnőttoktatás* fejezetben. Benedek András a szakképzés során OKJ-s szakmát szerzett pályakezdők munkahelyi tanulásának adatait ismerteti. A tanulmány kitér a munkaadók oktatással szembeni elvárásainak bemutatására is egy 2006-os kutatás alapján. A szakiskolákban zajló szakmatanítás a 18–23 évesek körében az érettségivel nem rendelkező tanulók számára sikeresnek mondható, hiszen munkaerőpiaci pozíciójuk nagymértékben nő, elhelyezkedési esélyeik jók. A munkavállalók szaktudásának további csiszolása érdekében a munkaadók előnybe helyezik a munkahelyi tanulásat. Györgyi Zoltán is a munkaerőpiaci elvárások felől közelíti meg a felsőfokú szakképzés kérdését. Elemzésének alapját egy 2008-as pécsi kutatás képezi.

A tanulmánykötetben három témakörben olvashatók még írások: nyelvpedagógia, neveléstörténet és nevelés- és oktatás-szociológia. Az említett tudományterületek tanulmányai közül a Debreceni Egyetem Tanárképző Intézetének egykori sikeres iskolájáról írt többszerzős műhelymunkára hívjuk fel a figyelmet. A neveléstörténeti írások jelentősége abban rejlik, hogy a komparatív szemléletmód alapját képezik, s ezzel hozzájárulnak napjaink neveléstudományi kérdéseinek szakmailag releváns

értékeléséhez. Ennek jó példája a Debreceni Iskola néven folyó OTKA-kutatás is, melyben olyan értékekre, módszerekre és pedagógiai kultúrára hívják fel a figyelmet a kutatók, melyek az aktuális kihívások és helyzetek esetében is iránytűként szolgálnak. A tanárképzés működése a vizsgált korszakban új értelmezést nyer a bolognai folyamat hatására átszervezett új típusú pedagógusképzés rendszerében. A történeti tanulások újragondolásra készítetik nemcsak az érdeklődőket, de talán az oktatáspolitikai szakembereket is.

Az oktatáspolitikai aktuális kérdéseivel és a nevelésszociológia legfrissebb vizsgálataival találkozhatunk az utolsó fejezetben. Nyolc tanulmány mutat rá arra a széles spektrumra, ami az oktatásügyet a társadalom működése szempontjából érinti. A kisiskolák lokális jelentőségével három tanulmány is foglalkozik. Forray R. Katalin a falusi iskolák előnyeit és hátrányait veszi számba a lokális társadalom szempontjából. Jankó Krisztina a körzetesítés hatásával kapcsolatban végzett kutatások eredményeiről számol be. Imre Anna az iskolahálózatok változásának társadalmi hatásait ismerteti. A kisiskolák és a helyi társadalmak kérdése mellett a tanulmánykötet írásaiból egy másik aktuális téma: a kisebbségi oktatás, azon belül is a felsőoktatás ügye rajzolódik ki. Kozma Tamás, Takács Tamara, Szolár Éva interpretációjából megismerhetjük a kisebbségi egyetemek betagozódási nehézségeit a bolognai folyamatba.

Az *Új kutatások a neveléstudományokban 2008* című kiadvány remélhetőleg egy olyan tudományos igényű könyvsorozat első kötete, mely a kutatók mellett a nevelés gyakorlati oldalán dolgozó tömegek (pedagógusok) számára is hasznos ismereteket és nézőpontokat mutat be, ezáltal is közelítve a tudományos kutatásokat a gyakorlati hasznosításhoz.

Kozma Tamás és Perjés István (2009, szerk.): *Új kutatások a neveléstudományokban 2008*. Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottsága, Budapest.

Németh Nóra Veronika

DE, Humán Tudományok Doktori Iskola